

Matej Bogataj

Miriam Drev: *V pozlačenem mestu.*

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2012.

V pozlačenem mestu je prozni prvenec pesnice in prevajalke Miriam Drev. Osemdeseta; mlad par se začasno in brez večjih dilem ali ekonomske nuje preseli na Dunaj, ona, pripovedovalka, zbira gradivo za članke, ki jih sicer objavljajo strokovne revije v matici, vendar je vse skupaj – glede na standard in stroške bivanja v mestu ob lepi modri Donavi, preračunano iz hiperinflacijskih dinarjev v šilinge – bagatela. Mož restavrira za zvičajnega Poljaka, šef ima z ženo firmo, ona ga pokriva s svojo diplomo iz restavracije, zraven najema cel kup Poljakov, s katerimi se potem šef tudi skrega in grejo v solzah in, slutimo, ne do konca izplačani nazaj na Poljsko, tudi brez vseh tistih dobrin, s katerimi so se na Dunaju srečali prvič in si jih prvič lahko privoščili ter zaradi katerih so sploh pristali na delo v težkih pogojih in pravzaprav sezonsko, v času počitnic; metražno blago, očesne leče, običajnosti, vsaj z današnjega gledišča.

Ob pripovedovalkinem, Ivaninem vsakdanu, ki predpostavlja pisanje in intelektualno delo, še več pa sprehodov s hčerkico in drobnih gospodinjskih opravil, ob moževi vse pogostejši odsotnosti, ko na terenu obnavljajo dislocirane cerkve in je potem dvojni gastarbajter, najprej na Dunaju in potem čez teden tudi izven mesta, se začne dogajati vzporedna zgodba. S Poljakinjo flankirata po Dunaju in se spoprijateljita, po njenem odhodu tudi s slikarjem Poljakom, ki odhaja v tujino, za zmeraj, z njim se celo zapleteta, čeprav nič ne slutimo, kako in zakaj. Kar zgodi se, in to v naravi, pod drevesom, potem pa čao, adijo in nikoli več na svidenje, kar se nam zdi kot morebitno svarilo, da mož z mlado ženo ne sme biti preveč na terenu, če nas že njen pristanek brez vnaprejšnje odločitve, kljub temu da se nam zdi, da smo naseljeni v njeni glavi pri vseh pomembnejših in celo manj pomembnih odločitvah in opažanjih, povsem presenetljivo. Čeprav imamo zraven vpogled v delovanje kopalšč in v režime v parkih, popise situacij z domorodci in načine razvrščanja blaga v trgovinah,

podrobnosti o družabnem življenju in delovanju kavarn. Roman o bivanju v avstrijski metropoli je namreč poln vpogledov v tamkajšnjo mentaliteto multikulturalnosti; slovenski krožek na eni, precej tesno povezani Poljaki na drugi strani, do tujcev skeptični pravi Dunajčani vsenaokoli. Zraven nekaj za prišleke iz socialističnih držav tudi povsem novih in ne povsem samoumevnih nujnosti; avto primerne razreda, osebni bančni in zraven davčni svetovalec, vse to, če imaš istega s šefom, lahko pripelje v nezavidljivo finančno situacijo, slutimo iz Ivaninih premišljevanj, ko od moža zahteva ekonomsko neodvisnost – ali vsaj zagotovljeno tajnost transferjev. Ne vemo, ali se bosta pobrala, beremo samo o tem, da sta njuna finančna osamosvojitvev in pobeg izpod šefovega nadzora nujna, čeprav morebitni učinek sega v čas, ki ga roman ne pokriva več.

Mladi par, na kar nas opozori Ivana že pri razgrnitvi namer svojega pisanja, ki naj bi razkrilo zlo in spletke, se namreč že takoj zadrša v odvisni odnos; Poljak se vtika v njuno življenje, poskuša podpihovati možovo ljubosumnost, kadar ima ona naključne obiske, morda mu poskuša šef celo podtakniti svojo rojakinjo, da bi ga bolj nadzoroval in obvladoval. Naš par se ujame v past zadolženosti; živita na robu svojih zmožnosti, pohlep – popolnoma razumljiv in opravičljiv za državljane, enake po relativni revščini –, izdatno podprt s prišepetavanjem šefa in sploh skušnjavca moža požene v nakup novega avtomobila, seveda na kredit. Potem ima bančnega in kreditnega svetovalca, osebnega davčnega eksperta, ki pa sta nič kaj naključno tudi šefova, tako da ta ve za vse denarje, prislužene in vplačane. Ima potem, kjer prav res razumemo nelagodje, recimo pravi ljubosumnostni izpad zaradi prodanih akvarelov, ki jih v času počitnic in zmanjšanega obsega restavratorskih poslov nariše mož, sicer akademski slikar; zahteva šef svojih trideset procentov, v kešu. Se sliši malo tako, kot bi brali Marxa in njegovo kritiko kapitalizma, če ne bi bila zadeva danes še hujša, in to v globalnem smislu; Dunaj in kapitalizem, čeprav pisan danes in s spominom na leta osamosvojitvenih dilem, obetov vojne in sporov v regiji ter s pričakovanjem spopada za interpretacijo, se tako kažeta predvsem kot prikaz točno določenega sistema izkoriščanja človeka po človeku, natančneje, točno tistega sistema, ki ga je kritiziral tudi Marx in ga potem nekako nismo brali, vsaj ne dovolj, predvsem zato, ker se je po njem imenoval predmet v šoli in ker se nas takrat ni tikalo. Mi smo bili takrat še izven, mislili smo, da za vedno tostran kapitalizma. Danes, ko ugotavljamo, da so nam takrat morda res lagali o naravi komunizma, nikakor pa ne pretiravali s svarili o klečeh in pasteh kapitala, beremo zgodbo o bivanju v pozlačenem mestu kot model tega, kar se dogaja tukaj in zdaj; umetno nam vzbujajo potrebe, ker nas s tem, da jih

poskušamo zadovoljiti, držijo v pesti. Krediti, na katere je vezana gospodarska rast in (prekomerna) potrošnja, nas delajo odvisne, delamo od jutra do večera, če sploh imamo (nam dajo) kaj, da si potem iz katalogov in s prekomerno, perverzno obloženih polic v hiper- in gigaštacunah naložimo polne vozičke steklenih biserov in bižuterije, pa naj imajo kakršno koli obliko že; pretirano posh in razkošne ljubice z apetiti do pregrešno dragih na klavničnih odpadkih vzrejenih morskih sadežev, novega modela avta, nepogrešljivega gospodinjskega strojčka, počitnic na destinaciji z imenom, ob katerem se sosedom in sodelavcem pcedijo sline, hišice v idiličnem, varnem in zdravem okolju, ki ga vsak pretendent na vgnednost v srednji razred zlahka prepozna v naravi.

Tisto, kar temu obsežnemu romanu, ki se mu pozna nedvomna jezikovna okretnost in smisel za detajl, morda lahko poočitamo, je slabša izostrenost in pripetost posameznih epizod. Te so na osnovno zgodbo o zdamskem delu na Dunaju in spletki, v katero pade bolj kot ne naiven slovenski par, naložene in ne vgrajene. Nanizane po logiki, ki je asociacijska; recimo, ko Ivana govori o psihičnih težavah moževega sodelavca in prijatelja, se spomni moževih vojaških let in tega, kako je v civilni obleki bežal domov, kljub zagroženi visoki kazni, popisuje njegovo preoblačenje na javnih straniščih in podobno. Ali pa imajo po napornem restavratorskem delu končno počitnice, v pregretem poletnem Dunaju, katerega atmosfera je podrobno popisana, in ker gre možev delodajalec na počitnice v Dubrovnik, se Ivana spomni, kako sta bila tam na počitnicah z možem v mladih letih in se nam pogled preseli iz pregretega celinskega mesta s posušenimi pasjimi drekci na pločnikih na niti ne heroično ali kako drugače neobičajno počitnikovanje izpred let, ki ga zaznamuje samo nizkoproročnost, razlog za primerjavo pa umanjka, kolikor ga ne opraviči ravno vseprisotnost spomina in njemu lastna neulovljiva logika. Potem se hipoma preselimo nazaj na poletni Dunaj in v zdaj zgodbe ter ob omembi dejstva, da na ezoterični tržnici ob vsej šari ni piramid z enakimi razmerji, kot jih imata neka egipčanska in katedrala v Chartresu, pok, pa sta šla tamlada svojčas tudi v Chartres in jima po spominskih meandrih sledimo tudi tja.

V pozlačenem mestu, že naslov sugerira, da je vse to trompetengold, mesing za plehgodbo in niti ne prava pozlata, se torej za nazaj srečamo z novimi, na drug način brezobzirnimi odnosi, na katere Vzhodnjaki in tisti iz nekje vmes med blokoma niso navajeni. Zaradi potopljenosti v Ivanino razumevanje nekatere epizode obvisijo, ne izvemo čisto zares, kaj je s svarilnim vlomom v njuno stanovanje, ne moremo čisto razumeti, koliko sta mož in še bolj šef v resnici zapletena v spletko s Poljakinjo, zdi se

nam, da morda pretirava in je to posledica njene gospodinjske izločenosti, kar ji daje veliko priložnosti za konfliktnost, ki jo očitno mora nekje odigrati, mož pa je precej nedostopen za kregarije in introvertiran. Večja osredotočenost pripovedi bi omogočila, da bi bilo nedvomno razkošno in dovolj natančno jezikovno tkivo bolj pripeto na fabulativni skelet.